

Η ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ του ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ – ΒΕΙ (1954-1963)¹

Μπρισίμη, Χάρη², Καλούτση, Ασπασία³

Ι. Αρχική φάση

Στις αρχές του 1954, με τον Πρύτανη της Παντείου Ανωτάτης Σχολής Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών Ιωάννη Παπαζαχαρίου, η Χάρη Μπρισίμη, τότε ειδική συνεργάτης επί θεμάτων κοινωνικής πρόνοιας στο Υπουργείο Συντονισμού, συζήτησε την ιδέα της οργάνωσης μιας μεταπανεπιστημιακής εκπαίδευσης σε θέματα κοινωνικής πρόνοιας. Στόχος ήταν να ενισχυθεί ο τομέας της κοινωνικής φροντίδας στη χώρα μας και η ετοιμασία στελεχών που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για σχεδιασμό προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας, για την εκπαίδευση κοινωνικών λειτουργών και γενικά για την προώθηση επιστημονικών μεθόδων στη λύση των προβλημάτων που αντιμετώπιζε τότε ο τομέας της κοινωνικής προστασίας και αρωγής.

Ο Ι. Παπαζαχαρίου, ενθουσιώδης υποστηρικτής κοινωνικών καινοτομιών, δεν άργησε να προωθήσει τη δημιουργία του «Ανωτάτου Φροντιστηρίου Κοινωνικής Πρόνοιας» στα πλαίσια του Ινστιτούτου Κοινωνικών Επιστημών της Παντείου Σχολής. Το Ανώτατο Φροντιστήριο Κοινωνικής Πρόνοιας άρχισε τη λειτουργία του το ακαδημαϊκό έτος 1954 - 1955, με εννέα εκπαιδευόμενους, άνδρες και γυναίκες, αποφοίτους ανωτάτων σχολών. Το μονοετές εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιελάμβανε έντεκα θεωρητικά μαθήματα, που γίνονταν τα απογεύματα/βράδυα και πρακτική άσκηση σε πέντε επιλεγμένες οργανώσεις, με επιστημονική ατομική εποπτεία. Οι διδάσκοντες ήταν καθηγητές του Πανεπιστημίου, απόφοιτοι Μεταπανεπιστημιακών Σχολών Κοινωνικής Πρόνοιας του εξωτερικού, υψηλόβαθμα στελέχη Κοινωνικών Υπηρεσιών.

-
1. Προδημοσίευση από το υπό έκδοση βιβλίο της Σταματίνας Κ. Κοκκινάκη (επιμέλεια έκδοσης): *Η Εκπαίδευση των Κοινωνικών Λειτουργών στην Ελλάδα τον Εικοστό Αιώνα*.
 2. Η Χ. Μπρισίμη είναι πρώην Διευθύντρια στην Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες και πρώην καθηγήτρια Κοινωνικής Εργασίας.
 3. Η Α. Καλούτση, MSSW, Δρ. Φ, είναι καθηγήτρια Κοινωνικής Εργασίας και πρώην Διευθύντρια της Ανωτέρας Σχολής Κοινωνικής Εργασίας της ΧΕΝ / ΙΑΚΕ.

Μετά τη συμπλήρωση του ακαδημαϊκού έτους 1954-1955, οι εσωτερικές εξελίξεις στην Πάντειο έκαναν αναγκαία τη μεταφορά του Φροντιστηρίου στο Βασιλικό Εθνικό Ίδρυμα (ΒΕΙ).

II. Οι εξελίξεις

Αρχικά με την επωνυμία «Ανώτατο Φροντιστήριο Κοινωνικής Προνοίας» και στη συνέχεια «Σχολή Κοινωνικής Προνοίας του ΒΕΙ», η εκπαιδευτική αυτή προσφορά συνέχισε μέχρι το 1963 με τους ίδιους βασικούς στόχους. Το 1951 το πρόγραμμα έγινε διετές παρέχοντας έτσι στους εκπαιδευόμενους έναν ευρύτερο επιστημονικό ορίζοντα.

Η διδασκόμενη ύλη περιελάμβανε τους εξής τομείς: α) Κοινωνικής Προνοίας και Μεθοδολογίας Κοινωνικής Εργασίας, β) Ψυχοπαθολογίας, Ψυχιατρικής, Ψυχολογίας, Κοινωνικής Ιατρικής, γ) Κοινωνικών Επιστημών. Εκτός από τα θεωρητικά μαθήματα οι εκπαιδευόμενοι ακολουθούσαν το πρόγραμμα Πρακτικής Άσκησης σε επιλεγμένες οργανώσεις κοινωνικής προνοίας, με την επιστημονική ατομική εποπτεία του διδακτικού προσωπικού της Σχολής. Λεπτομερή κριτήρια για την απόδοση των εκπαιδευομένων στην Πρακτική Άσκηση αναπτύχθηκαν από τους επόπτες της Πρακτικής Άσκησης και τους διδάσκοντες τις Μεθόδους της Κοινωνικής Εργασίας, τα οποία ήταν ιδιαίτερα απαιτητικά για την ειδίκευση στην Κοινωνική Εργασία.

Προϋπόθεση για την προσέλευση στις απολυτήριες εξετάσεις ήταν η υποβολή μελέτης βασισμένης σε έρευνα που αναλάμβανε ο εκπαιδευόμενος. Σύντομα η Σχολή έγινε μέλος της Διεθνούς Ένωσης των Σχολών Κοινωνικής Εργασίας και πήρε ενεργό μέρος στις δραστηριότητες και τις επιδιώξεις της.

Συμπερασματικά θα μπορούσε να πει κανείς ότι η συμβολή της Σχολής αυτής ήταν:

- Η προώθηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος στην Κοινωνική Εργασία υψηλών προδιαγραφών.
- Η προσέλκυση στο επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού ατόμων με πανεπιστημιακά πτυχία.
- Το άνοιγμα της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία και του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού στην Ελλάδα και στους άνδρες.
- Οι απόφοιτοι της Σχολής στελέχωσαν προγράμματα κοινωνικής προνοίας συχνά σε διευθυντικές θέσεις και εισήγαγαν νεοτεριστικές ιδέες και πρακτικές στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας.
- Στο χώρο της εκπαίδευσης, πολλοί απόφοιτοί της, με τα αυξημένα προσόντα τους, κάλυψαν θέσεις διδασκόντων στις Σχολές Κοινωνικής Εργασίας.

- Η συμβολή της Σχολής στην ευαισθητοποίηση των Αρχών και του κοινού στην ανάγκη επιστημονικής αντιμετώπισης των αναγκών στον ευρύτερο τομέα της κοινωνικής προνοίας ήταν αξιοσημείωτη.
- Εξ ίσου σημαντική ήταν και η συμβολή της στη δημιουργία του νομοθετικού πλαισίου για την εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών στην Ελλάδα. Δυστυχώς, η πρωτοποριακή και αξιόλογη αυτή προσπάθεια προσέκρουσε στην έλλειψη της απαιτούμενης οικονομικής υποστήριξης για τη συνέχισή της.

Στο **Παράρτημα Ι** παρουσιάζεται ο κύκλος των θεωρητικών μαθημάτων της Σχολής καθώς και οι απαιτήσεις της πρακτικής άσκησης, όπως καταγράφονται στο πρόγραμμα της Σχολής. Στο **Παράρτημα ΙΙ** απόφοιτοι της Σχολής περιγράφουν τις επαγγελματικές τους εμπειρίες και τον ρόλο που έπαιξε σε αυτές η εκπαίδευσή τους στη Σχολή Κοινωνικής Προνοίας του ΒΕΙ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

«Α. Κύκλος Μαθημάτων Σχολής Κοινωνικής Προνοίας Βασιλικού Εθνικού Ιδρύματος

α) Μαθήματα γενικών γνώσεων

1. Ψυχολογία
2. Ψυχοπαθολογία-Ψυχιατρική
3. Φιλοσοφία του Χριστιανικού Πολιτισμού
4. Δίκαιον (Δημόσιον και Ιδιωτικόν)
5. Εφηρμοσμένη Κοινωνική Οικονομική και Ελληνική Οικονομία
6. Κοινωνιολογία
7. Κοινωνική Παθολογία - Στοιχεία Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής
8. Κοινωνική Ιατρική

β) Ειδικά μαθήματα κοινωνικής προνοίας

1. Εισαγωγή εις την Κοινωνικήν Πρόνοιαν
2. Προγράμματα Κοινωνικής Προνοίας εν Ελλάδι
3. Τομείς Κοινωνικής Προνοίας
4. Διοικήσεις και Οργάνωσις Ιδρυμάτων και Οργανώσεων Κοινωνικής Προνοίας
5. Κοινωνική Έρευνα - Στατιστική
6. Κοινωνική Πολιτική και Νομοθεσία
7. Σύνθεσις Βασικών Αρχών Κοινωνικής Προνοίας

γ) Μαθήματα μεθοδολογίας κοινωνικής προνοίας

1. Κοινωνική Εργασία κατά Περιπτώσιν
2. Κοινωνική Εργασία καθ' Ομάδας
3. Οργανωμένη Κοινωνική Δράσις

Β. Πρακτική Άσκηση

Κριτήρια Πρακτικής Ασκήσεως Σπουδαστών Ασκουμένων εις την Κοινωνικήν Εργασίαν προς Χρήσιν των Εποπών της Σχολής

Έκαστος σπουδαστής επιτελεί την πρακτικήν άσκησίν του εν τω πλαισίω μιας Οργανώσεως ή Υπηρεσίας Κοινωνικής Προνοίας εις ην τοποθετείται και εις ην υποχρεούται να εργάζεται 15 ώρας εβδομαδιαίως. Κατ' αυτάς ασχολείται εις τον χειρισμόν περιπτώσεων ή ομάδων.

Πλην τούτου έκαστος σπουδαστής παρέχει 3ωρον εργασίαν προς σύνταξιν των εκθέσεων επί των περιπτώσεων ή ομάδων, έχει δε καθ' εβδομάδα και δίωρον συνέντευξιν μετά του επόπου της Σχολής.

Η πρόοδος των σπουδαστών κρίνεται βάσει τριών γενικών αρχών ήτοι:

- 1ο.** Της ικανότητος να εργασθεί εις Οργάνωσιν ή Υπηρεσίαν.
- 2ο.** Της ικανότητος προς επαγγελματικήν ανάπτυξιν, ήτοι της ικανότητος προς αφομοίωσιν και εφαρμογήν των μεθόδων και της τεχνικής της Κοινωνικής Εργασίας, αι οποίαι διδάσκονται εις την Σχολήν.
- 3ο.** Της ικανότητος να χρησιμοποιεί εν τη πράξει τα διδάγματα της εποπείας.

Η δυνατότης εξελίξεως του σπουδαστού βάσει των ως άνω τριών αρχών κρίνεται απαραίτητος δια την υπ' αυτού συνέχισιν της φοιτήσεως. Η αξιολόγησις της πρακτικής ασκήσεως εκάστου σπουδαστού διεξάγεται κατά 6μηνον κατά την διάρκειαν 2-3 συναντήσεων μετά του επόπου. Προηγουμένως ειδοποιείται να μελετήσει την έκθεσιν, ακολούθως δε κατά τας συναντήσεις συζητείται η αξιολόγησις αυτού.»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

Μαρτυρίες Αποφοίτων της Σχολής του ΒΕΙ

- *Ο Οδυσσέας Ηλιάδης, Επίτιμος Δ/ντής Υπουργείου Υγείας - Πρόνοιας, γράφει:*
«Το γεγονός της επαγγελματικής εξέλιξης και ανάδειξης του συνόλου σχεδόν των αποφοίτων της Σχολής Κοινωνικής Πρόνοιας του ΒΕΙ σε θέσεις Καθηγητών Σχολών Κοινωνικής Εργασίας όπως και στελεχών στις Κοινωνικές Υπηρεσίες του Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα, κατέδειξε τη μέγιστη χρησιμότητα αυτής της Σχολής, δικαιώνοντας τους πρωτεργάτες της ίδρυσής της.

Προσωπικά από τη φοίτησή μου στη Σχολή απέκτησα πολύτιμες, επιστημονικές γνώσεις και εμπειρίες που με βοήθησαν στην πληρέστερη κατανόηση και την εύστοχη αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανάγονται στην εξυπηρέτηση του κοινού καθώς και στην επίτευξη γόνιμης συνεργασίας με υπηρεσιακούς παράγοντες του Υπουργείου και λοιπών φορέων.

Δυστυχώς η μη εξασφάλιση πόρων παρά του ΒΕΙ και του Δημοσίου για τη συνέχιση της λειτουργίας της Σχολής και η μη θέσπιση κινήτρων για την προσέλκυση σ' αυτήν πτυχιούχων ΑΕΙ που υπηρετούσαν ή επιθυμούσαν να εργασθούν σε τομείς Κοινωνικής Πρόνοιας, οδήγησαν στη διακοπή της λειτουργίας της.

Η εν λόγω Σχολή αποτελούσε μια υβριδική μορφή ανωτάτης βαθμίδας εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία που έλειπε από τη χώρα μας και που με τον καιρό και υπό ορισμένες προϋποθέσεις θα ήταν δυνατόν να μετεξελιχθεί σε Σχολή Εκπαίδευσης, Μετεκπαίδευσης και Εξειδίκευσης στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας.»

- *Οι απόφοιτες της Σχολής Αλέκα Καρατζά και Χρυσούλα Παπαδοπούλου εκφράζουν τις απόψεις τους:*
«Το 1954 ιδρύεται η Σχολή Κοινωνικής Εργασίας Β.Ε.Ι. για αποφοίτους Ανωτάτων Σχολών και των δύο φύλων. Η Σχολή με την ίδρυσή της προσέθεσε στην εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών νέα δεδομένα που δεν υπήρχαν στις ήδη λειτουργούσες Σχολές, δηλαδή σπουδαστές Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και την παρουσία ανδρών στο επάγγελμα. Το πόσο σημαντική ήταν η προσθήκη αυτών των δεδομένων για την εξέλιξη του επαγγέλματος και γενικότερα για τη λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών, είναι γνωστό.

Από τις σχολές προέλευσής μας (Πάντειο, Νομική, Φιλοσοφική κ.ά.) είχαμε πάρει πολλές γενικές γνώσεις και είχαμε αναπτύξει ένα φιλοσοφικό τρόπο σκέψης στην

αναζήτηση, την ανάπτυξη, τη μελέτη και την οργάνωση θεμάτων. Με την ένταξή μας στη Σχολή του Β.Ε.Ι, ήρθαμε αντιμέτωποι με τα έντονα και ιδιαίτερα κοινωνικά προβλήματα που χαρακτήριζαν εκείνη την εποχή.

Οι πανεπιστημιακές σπουδές μας δίδαξαν το γενικευμένο τρόπο σκέψης που αποτελεί προϋπόθεση μελέτης. Στη συνέχεια η μεθοδολογία που διδαχθήκαμε στη Σχολή (με άτομα, ομάδα, κοινότητα) συμπλήρωσε και ολοκλήρωσε τον τρόπο σκέψης και μελέτης κοινωνικών προβλημάτων με την εξατομικευμένη προσέγγισή τους. Ιδιαίτερη σημασία είχε ο τρόπος εκπαίδευσης και το γενικότερο κλίμα που επικρατούσε μέσα και έξω από την τάξη και συγκεκριμένα:

- Συζητήσεις τυπικές και άτυπες μεταξύ καθηγητών και σπουδαστών και σπουδαστών μεταξύ τους μέσα στην τάξη, είτε ύστερα από σύντομη εισήγηση του καθηγητή είτε με εισήγηση σπουδαστών με σύμβουλο τον καθηγητή.
- Συνεχείς ευκαιρίες σύζευξης θεωρίας και πράξης, όχι μόνο στην πρακτική άσκηση, αλλά πολύ περισσότερο μέσα στην τάξη για βιωματική και όχι μόνον ακαδημαϊκή προσέγγιση του σπουδαστή. Αυτό, μεταξύ άλλων, οδηγούσε στη δημιουργία μικρών ομάδων, τυπικών και άτυπων τόσο μέσα στη Σχολή όσο και στα κέντρα πρακτικής άσκησης με αποτέλεσμα να συνεργαζόμαστε και να επικοινωνούμε καλύτερα (ξεχωριστό βοήθημα για την εμπέδωση της γνώσης, θεωρητικής και πρακτικής.)
- Οι προηγούμενες γνώσεις των πανεπιστημιακών σχολών, οι εξειδικευμένες γνώσεις στην κοινωνική εργασία αλλά και η ηλικία μας δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για περισσότερη αυτογνωσία και αυτοέλεγχο.

Η αρχική εργασία μας για πολλά χρόνια σε διάφορες κοινωνικές οργανώσεις ως στελέχη βάσης, αντιμετωπίζοντας προβλήματα, αξιοποιώντας γνώσεις και πείρα για τις ανθρώπινες ανάγκες, ήταν πολύ σημαντική για τη μετέπειτα εξέλιξή μας. Οι πτυχιούχοι του Β.Ε.Ι. κατόρθωσαν να εξελιχθούν σε στελέχη κοινωνικών οργανώσεων και υπηρεσιών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, χωρίς να υπάρχει ακόμη η νομοθετική ρύθμιση. Μόλις το 1961 εκδόθηκε το σχετικό διάταγμα για την άδεια ασκήσεως επαγγέλματος κοινωνικού λειτουργού.

Πραγματικά, σκεπτόμαστε πως όλες οι γνώσεις και η επαγγελματική μας πείρα μας οδήγησαν τελικά να υπηρετήσουμε την εκπαίδευση των κοινωνικών λειτουργών στον τόπο μας, ως επόπτες, ως υπεύθυνοι πρακτικής άσκησης, ως διδάσκοντες καθηγητές, ως διευθυντές Σχολής,άζοντας ένα πετραδάκι γερό, θα θέλαμε να πιστεύουμε, στην όλη διαδικασία της εκπαίδευσης».

- *Εμπειρίες και βιογραφικά στοιχεία από την απόφοιτη της Σχολής Μαρία Μ. Μαλικούτη:*

«Ξεκίνησα την επαγγελματική μου καριέρα τυχαία, συμπτωματικά θα έλεγα. Τελειώνοντας το Γυμνάσιο και αρχίζοντας τη φοίτησή μου στην Πάντειο Ανωτάτη Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών (όπως ονομαζόταν τότε το Πάντειο Πανεπιστήμιο) παρακολούθησα τα μαθήματα των Εθελοντών Αδελφών του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. Τότε είχα την πρώτη μου επαφή με ανθρώπους και κοινωνικά προβλήματα της μεταπολεμικής περιόδου και άλλα που δημιουργήθηκαν από τους σεισμούς.

Τελειώνοντας τις σπουδές μου, δέχθηκα ευχαρίστως την πρόταση του Καθηγητού μου της Εγκληματολογίας Ιωάννη Παπαζαχαρίου, να εργασθώ εθελοντικά στην Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων, ως επιμελήτρια, παρότι δεν είχα πολυκατάλαβει το έργο μου και τις ευθύνες που αναλάμβανα.

Με την καθοδήγηση της Προέδρου της Εταιρείας, Α. Ποταμιάνου, και της υπεύθυνης στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Ρ. Λαλιώτη, προχώρησα αρκετά καλά, ώστε να αναζητήσω, με αίτησή μου, εργασία στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας για μια θέση σε Αναμορφωτικό Κατάστημα που οργάνωνε Κοινωνική Υπηρεσία. Δυστυχώς, η αρμόδια Διεύθυνση, αντί για το Σωφρονιστικό Κατάστημα που ζητούσα, αφού είχα αποκτήσει λίγες γνώσεις σχετικές με το αντικείμενο, με τοποθέτησε σε ένα Νοσοκομείο, στο Γενικό Κρατικό Πειραιώς, για να ασκήσω ιατρική κοινωνική εργασία. Ήταν η πρώτη φορά που άκουγα τον όρο. Ήξερα για βοηθητική νοσηλευτική φροντίδα αλλά όχι για κοινωνική εργασία σε νοσηλευτικό πλαίσιο.

Έτσι άρχισε η επαγγελματική μου καριέρα, σε ένα νέο τομέα χωρίς καμία γνώση παρά μόνο την επιθυμία μου για προσφορά και συμπαράσταση. Εποπεία υποτυπώδης αν όχι ανύπαρκτη. Όταν πληροφορήθηκα για τη Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας του Βασιλικού Εθνικού Ιδρύματος (Β.Ε.Ι.) έσπευσα να γραφτώ.

Η φοίτηση στη Σχολή Κοινωνικής Εργασίας, από την πρώτη ήδη χρονιά, με βοήθησε να κατανοήσω τη θέση μου ανάμεσα στα άλλα επαγγέλματα, να την υποστηρίξω και να διεκδικήσω αναγνώριση, εμπιστοσύνη και παραδοχή του ρόλου μου, μέσα σε ένα πολύπλοκο οργανισμό όπως ένα Γενικό Νοσοκομείο, όπου πρωταρχικό ρόλο έχει ο γιατρός. Το «νέο φρούτο εισαγωγής εξωτερικού», οι Κοινωνικοί Λειτουργοί, ήταν άγνωστο μέχρι τότε. Το Νοσοκομείο μας εξυπηρετούσε μια μεγάλη κοινότητα, χωρίς καμία πηγή βοήθειας, με κατοίκους κυρίως πρόσφυγες της Μικρασιατικής καταστροφής, και εφημέρευε μέρα παρά μέρα.

Η εποπεία από την επόπρια της Σχολής μου, που γινόταν συστηματικά στις περιπτώσεις που χειριζόμουν στα επαγγελματικά μου πλαίσια, με βοήθησε να διευρύνω τον ορίζοντά μου και να αισθανθώ πιο σίγουρη και υπεύθυνη για το ρόλο μου. Εφάρμοσα τις αρχές της ομαδικής εργασίας στην παιδιατρική κλινική με μια μικρή ομάδα παιδιών, αλλά και αργότερα δημιούργησα και εργάσθηκα με ομάδες άλλων ειδικοτήτων, ως και εθελοντών. Κινητοποίησα άτομα και δημιούργησα ομάδες από μέλη της ευρύτερης κοινότητας και του περιβάλλοντος του Νοσοκομείου, όπως συζύγους διευθυντών και άλλων ιατρών, με διπλό στόχο: α) της ενημέρωσής τους για το έργο της Κοινωνικής Υπηρεσίας, όπως έγινε για τους πλησιέστερους συνεργάτες μας και β) της εξεύρεσης πόρων.

Με τις γνώσεις που πήρα από τη Σχολή για Έρευνα, Διοίκηση και Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα διέυρυνα τους ορίζοντές μου. Ακόμη, οι ευκαιρίες για συμμετοχή στα διοργανωμένα συνέδρια κοινοτικής ανάπτυξης του Β.Ε.Ι., μου έδωσαν τη δυνατότητα να έρθω σε επικοινωνία με την επαρχία και να γνωρίσω τα προβλήματά της, αλλά και τις δυνατότητες ανάπτυξης διαφόρων περιοχών. Όταν, αργότερα, η Υπηρεσία μας έγινε Κέντρο Πρακτικής Άσκησης Σπουδαστών Σχολών Κοινωνικής Εργασίας, είχα την ευκαιρία να εφαρμόσω όσα είχα αποκομίσει από τις επόψεις της Σχολής μου.

Όμως, ξαφνικά -όπως συνηθίζεται στο Δημόσιο τομέα- μετατέθηκα στο Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών για να εργασθώ στην έρευνα Εσωτερικής Μετανάστευσης (*The Internal Migrant*). Ήμουν θεωρητικά αλλά και πρακτικά ενημερωμένη πάνω στο θέμα από την εργασία μου κοντά στον Καθηγητή της Σχολής Δ. Ιατρίδη. Στη νέα μου θέση, με τις γνώσεις της Σχολής αλλά και με τη βοήθεια της υπευθύνου μου Καλλιόπης Μουστάκα, αντεπεξήλθα με επιτυχία στις απαιτήσεις του νέου μου ρόλου.

Μια ξαφνική και πάλι μετάθεση, αυτή τη φορά με ταυτόχρονη προαγωγή, με έφερε και πάλι στο Υπουργείο. Η εκπαίδευσή μου στη Σχολή του Β.Ε.Ι. μου έδωσε τη δυνατότητα να εφαρμόσω τις αρχές της κοινωνικής εργασίας, ακόμη και να αρνηθώ την εφαρμογή υποδείξεων της υπηρεσίας που ως δημόσιος υπάλληλος έπρεπε να ακολουθήσω κατά την εκτέλεση του καθήκοντος.

Ένα απλό παράδειγμα είναι η προαγωγή σπουδάστριάς με περιορισμένες ικανότητες, λόγω συγγενείας με πολιτικό πρόσωπο. Ένα δεύτερο, επίσης απογοητευτικό, ήταν όταν μου ανετέθη η έρευνα των αναγκών ενός Ιδρύματος, όπου υπηρετούσε μία κοινωνική λειτουργός. Με τα στοιχεία που είχα, έκρινα απαραίτητο και πρότεινα να ενισχυθεί η υπηρεσία και με άλλους κοινωνικούς λειτουργούς. Τότε πληροφορήθηκα ότι

και η μόνη ήδη υπηρετούσα μετετέθη σε άλλο Ίδρυμα, επειδή είχε ζητηθεί τούτο από κάποιους παράγοντες!

Με αυτοπεποίθηση και σιγουριά παραιτήθηκα από το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας - αν και είχα φθάσει στην ανώτερη για την εποχή εκείνη θέση για κοινωνικό λειτουργό - και πήγα στον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό για να οργανώσω Κοινωνικές Υπηρεσίες και να αναλάβω την εκπαίδευση Εθελοντών στην Κοινωνική Πρόνοια.

Ο τότε Διευθυντής μου προσπάθησε να με αποτρέψει λέγοντας μου ότι «θα καταστρέψεις το επάγγελμα και τα μέχρι τώρα επιτεύγματά μας για την καθιέρωσή του». Του απάντησα ότι, με όσα είχα μάθει από τη Σχολή και τις εμπειρίες που είχα, «πιστεύω στην εθελοντική εργασία όταν ασκείται με κατεύθυνση κοινωνικού λειτουργού» και ότι, αντίθετα προς την άποψή του, προέβλεπα «ότι όσο περισσότερους εθελοντές εκπαιδεύουμε κατάλληλα, τόσο περισσότερους κοινωνικούς λειτουργούς θα χρειαζόμαστε!»

Δικαιώθηκα στην πράξη γιατί στον Ε.Ε.Σ., κοινωνικοί λειτουργοί και εθελοντές κοινωνικής πρόνοιας οργάνωσαν και λειτούργησαν ΚΑΠΗ, κατασκηνώσεις ηλικιωμένων, Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» και άλλα καινοτόμα προγράμματα που υιοθετήθηκαν από την πολιτεία ή και άλλους Οργανισμούς.

Οι επιδιώξεις μου για βελτίωση της παρεχόμενης κοινωνικής φροντίδας, τη δημιουργία νέων σύγχρονων υπηρεσιών για την αντιμετώπιση των νέων αναγκών καθώς και κάθε ενέργεια για καλλίτερη άσκηση του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού, οφείλονται στην εκπαίδευση αλλά και στις εμπειρίες που με βοήθησε να αποκτήσω η Σχολή μου. Τα μαθήματα στην Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα, στην Έρευνα και τη Διοίκηση καθώς και οι ευκαιρίες που είχαμε για συμμετοχή σε Συνέδρια Κοινοτικής Ανάπτυξης του Βασιλικού Εθνικού Ιδρύματος, διεύρυναν ακόμη περισσότερο τους ορίζοντές μας.

Η Σχολή μας είχε μια οικογενειακή ατμόσφαιρα, μια ζεστασιά πέρα από τις γνώσεις. Έδινε εμπειρίες που πολλές απ' αυτές επέδρασαν στα πιστεύω και τις στάσεις μου προς τη ζωή. Θα αναφέρω δύο παραδείγματα, μαθήματα στην πράξη που πολλές φορές τα εφάρμοσα και προσωπικά, με τη σειρά μου.

Το πρώτο ήταν από την καθηγήτρια Χ. Μπρισίμη. Εξεταζόμουν μόνο γραπτά στο μάθημά της, οπότε μου έδωσε τα θέματα και μου ζήτησε όταν τελειώσω να παραδώσω το γραπτό μου στη γραμματεία και έφυγε. Μια ζωή στο σχολείο και στην Πάντειο είχα μάθει ότι η αντιγραφή είναι συνηθισμένο

φαινόμενο, έξυπνο, από το μαθητή ή φοιτητή, σε βάρος του επιτηρητή ή καθηγητή του. Η συμπεριφορά όμως και η εμπιστοσύνη της καθηγήτριάς μου με άφησε έκπληκτη, και ούτε για μια στιγμή σκέφθηκα να ανοίξω ή να συμβουλευθώ τις σημειώσεις μου που είχα κοντά μου. Το παράδειγμα αυτό ακολούθησα και στη διδακτική μου καριέρα.

Το δεύτερο παράδειγμά μου έρχεται από κάποια εποχή που κουρασμένοι (κατακαλόκαιρο) από το εξαντλητικό ωράριο της Σχολής μας, που ακολουθούσε μετά το πλήρες ωράριο εργασίας στις υπηρεσίες μας, και αφού ζητήσαμε αλλαγή ή περιορισμό ωρών διδασκαλίας και δεν είχε γίνει αποδεκτό, αποφασίσαμε να απεργήσουμε. Πήγαμε λοιπόν όλοι μαζί στο Κέντρο του Κήπου του Μουσείου (ήταν κοντά στη Σχολή μας), πίναμε καφέ, κουβεντιάζοντας τα προβλήματα και τις αποφάσεις μας. Ο καθηγητής που δίδασκε την ημέρα αυτή ήταν ο Δ. Ιατρίδης. Ένας από τους συναδέλφους μας αποφάσισε να πάει στη σχολή να δει τι γίνεται εκεί. Συνάντησε τον καθηγητή μας που τον ρώτησε, αφού πληροφορήθηκε την απόφασή μας για απεργία, «δεν νομίζετε ότι θα ήταν πιο σωστό να ειδοποιήσετε και μένα για την απόφασή σας αυτή;». Και αμέσως μετά τον ρώτησε: «εσείς ήρθατε να παρακολουθήσετε το μάθημα;» και στην καταφατική του απάντηση, έκανε μάθημα για δύο ώρες σε ένα και μόνο φοιτητή. Και εμείς είχαμε ένα έμπρακτο μάθημα των δημοκρατικών αρχών του σωστού συνδικαλισμού και των ατομικών δικαιωμάτων». (Αθήνα, 15-11-2003)